2014 / 221850

ARMOEDEMONITOR ZAANSTAD 2014

Colofon

“Armoedemonitor Zaanstad 2014.” Onderzoek naar de omvang en samenstelling van de doelgroepen voor het gemeentelijke armoedebeleid en het gebruik van voorzieningen in de gemeente Zaanstad.

Uitgave

Deze publicatie is een uitgave van KWIZ. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en / of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande toestemming van KWIZ. Bij overname is bronvermelding verplicht.

Datum

Juli 2014

Auteurs

Anne-Wil Hak, Tessa Schoot Uiterkamp en Wim Zijlema (databewerking)

Contactgegevens KWIZ

Adres Stavangerweg 23–5, 9723 JC Groningen, telefoonnummer: 050 – 5252473,
E-mail: contact@kwiz.nl, website: www.kwiz.nl

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave 3
Inleiding 4
Samenvatting 5
1. Bevolkingskarakteristieken Zaanstad 7
1.1. Kenmerken alle huishoudens 7
1.2. Kenmerken minimahuishoudens 9
1.3. Langjarige minima 11
1.4. Instroom nieuwe minima 13
1.5. Kinderen 14
2. Instrumenten voor financiële ondersteuning 17
2.1. Regelingen voor het minimabeleid 17
2.2. Kwijtschelding gemeentelijke belastingen 17
2.3. Bijzondere bijstand 17
2.4. Langdurigheidstoeslag 18
2.5. Gemeente Extra Pakket (GEP) 19
2.6. Regeling Schoolgaande Kinderen 19
2.7. Cumulatief gebruik inkomensvoorzieningen 20
3. Wmo en Schuldhulpverlening 22
3.1. Wmo 22
3.2. Schuldhulpverlening 23
3.3. Cumulatief gebruik WWB, Wmo en SHV 24
4. Lokaal beleid in perspectief 25
4.1. Doelgroep armoedebeleid 25
4.2. Gebruik voorzieningen nader belicht 25
4.2.1. Gebruik voorzieningen in vergelijkend perspectief 26
4.3. Aanbevelingen 26
Bijlage 1. Kenmerken doelgroep tot 100% Wsm 29
Bijlage 2 Verantwoording 31

Inleiding

De gemeente Zaanstad voert een actief beleid gericht op de preventie en bestrijding van armoede. Om de resultaten van het gevoerde beleid in beeld te brengen wordt iedere twee jaar lokaal armoedeonderzoek uitgevoerd.

Dit rapport beschrijft de doelgroep voor het lokale armoedebeleid in het jaar 2014 en gaat in op het gebruik en het bereik van inkomensondersteunende voorzieningen die de gemeente kent Ook het gebruik van schuldhulpverlening wordt in kaart gebracht. De gegevens over de omvang en samenstelling van de verschillende groepen minimahuishoudens geven de situatie per 1 januari 2014 weer. Het gebruik van voorzieningen is gemeten over het gehele kalenderjaar 2013.

In deze rapportage worden de volgende onderzoeksvragen beantwoord:

1. Hoe groot is de doelgroep van het minimabeleid op basis van de inkomensgrens tot 110 procent van het wettelijke sociale minimum (Wsm) in de gemeente Zaanstad?
2. Wat zijn de achtergrondkenmerken van deze minimahuishoudens en hoe lang zijn zij al aangewezen op een dergelijk inkomen?
3. Hoeveel kinderen in de leeftijd tot 18 jaar groeien op in de verschillende groepen huishoudens die tot de minimapopulatie behoren?
4. Hoe groot is het gebruik en niet-gebruik van het bestaande pakket aan inkomensondersteunende regelingen dat de gemeente kent?
5. Wat zijn de achtergrondkenmerken van de groepen minimahuishoudens die van deze regelingen gebruik maken?
6. Wat zijn de achtergrondkenmerken van de groepen huishoudens die een Wmo voorziening hebben gekregen en of een schuldhulpverleningstraject doorlopen?

Onderzoeksopzet

Bij dit onderzoek is gebruik gemaakt van registratiegegevens van de verschillende lokale en landelijke regelingen die de gemeente uitvoert. Daarbij gaat het om de volgende voorzieningen: Wet werk en bijstand (Wwb), minimaregelingen, kwijtschelding gemeentelijke belastingen, Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), schulphulpverlening en wettelijke schuldsanering (WSNP). Met behulp van de gemeentelijke bevolkingsadministratie (Gba) zijn de gebruikersgegevens vervolgens op huishoudniveau gegroepeerd. Op deze manier ontstaat een samenhangend beeld op de omvang en samenstelling van de minimapopulatie, de mate van gebruik van voorzieningen en de overlap in het gebruik van voorzieningen op andere beleidsterreinen.

Leeswijzer

Na de samenvatting wordt in het eerste hoofdstuk de doelgroep voor het minimabeleid beschreven aan de hand van een aantal kenmerken. Vervolgens worden in hoofdstuk twee alle regelingen die de gemeente kent in beeld gebracht en gaan we nader in op het cumulatief gebruik van voorzieningen. In hoofdstuk drie gaan we verder in op de kenmerken van de huishoudens die ook van een Wmo voorziening of schuldhulpverlening gebruik hebben gemaakt en de overlap tussen de verschillende voorzieningen. In het laatste hoofdstuk formuleren we een aantal conclusies en aanbevelingen.

Samenvatting

Ruim 8 procent van de huishoudens in Zaanstad behoort tot een huishouden met een inkomen tot maximaal 110 procent van het wettelijk sociaal minimum (Wsm). Het aandeel minima in Zaanstad ligt duidelijk onder het landelijke gemiddelde van 11 procent. In totaal groeien er 3.079 kinderen op in een gezin met een laag inkomen; dat is 10 procent van alle kinderen.

Kenmerken minimahuishoudens

In totaal zijn er 5.562 huishoudens die moeten rondkomen van een minimum inkomen tot 110%. Dit is 8 procent van alle huishoudens in de gemeente Zaanstad.

Tabel S1. Kenmerken minimahuishoudens 2013

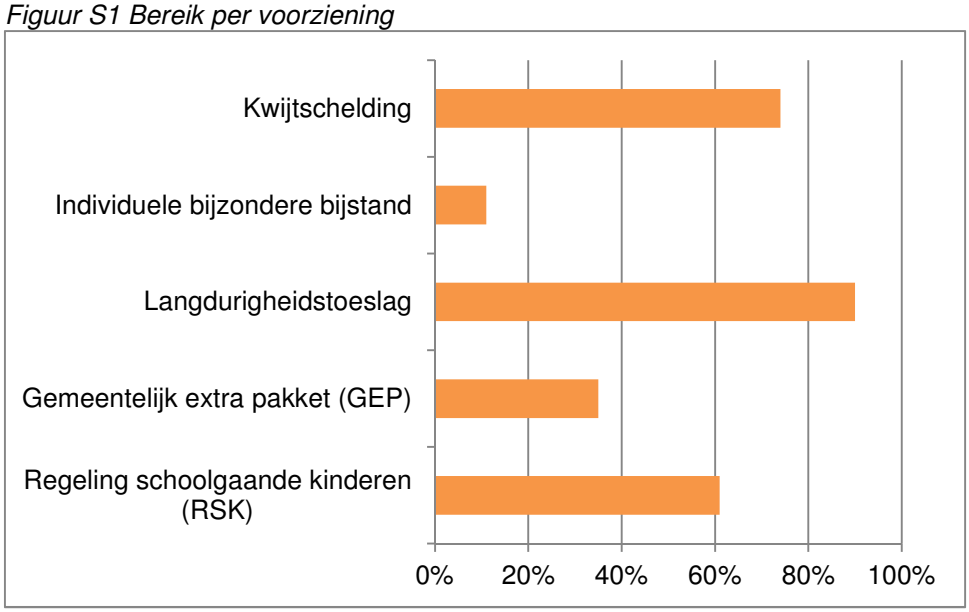
	Aantal	Percentage bevolking
Minimahuishoudens	5.562	8%
Bron inkomen	**Aantal**	**Percentage minima**
WWB	2.932	53%
AOW	1.196	22%
Ander inkomen	1.434	25%
Huishoudtype		
Alleenstaand	2.717	49%
Eenoudergezin	1.011	18%
Meerpersoons zonder kinderen	1.097	20%
Meerpersoons met kinderen	737	13%
Leeftijd		
18-27 jaar	162	3%
27-40 jaar	1.335	24%
40-65 jaar	2.869	52%
Ouder dan 65 jaar	1.196	21%

Meer dan de helft van de minimahuishoudens heeft een WWB uitkering. Bij deze categorie zien we een grote instroom van “jongere” huishoudens. Als we kijken naar de leeftijdsverdeling, is te zien dat de meeste minima zich in de leeftijdscategorie 40 tot 65 jaar bevinden.
Verder zien we een afname van het aantal ouderen dat van een minimum inkomen moet rondkomen. De nieuwe instroom van bijstandsgerechtigden en de daling van het aantal ouderen heeft ook tot gevolg dat het aandeel langjarige minima kleiner wordt.
Verder treffen we in Zaanstad een groeiende groep niet-Westerse allochtonen aan die langjarig van een minimum inkomen rond moet komen. Omdat dit vaak kinderrijke gezinnen zijn stijgt ook het aandeel jongeren dat opgroeit in een minimahuishouden.

Gebruik inkomensondersteunende voorzieningen

De volgende figuur geeft het bereik van de inkomensondersteunende regelingen weer die de gemeente Zaanstad kent.

Figuur S1 Bereik per voorziening

De langdurigheidstoeslag heeft het hoogste bereik, gevolgd door de kwijtschelding en de regeling schoolgaande kinderen. Door een goed bereik van de categoriale regeling is het gebruik van de bijzondere bijstand met 11% laag.

Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo)

Van alle huishoudens maakt 3 procent gebruik van de Wmo, dit zijn in totaal 2.304 huishoudens Daarbij gaat het om zowel individuele als collectieve voorzieningen. Van de huishoudens die van de Wmo gebruikmaken heeft 15 procent (343 huishoudens) een inkomen tot 110 procent van het Wsm. Van alle inkomensondersteunende regelingen maken de minima onder de Wmo-huishoudens het meest gebruik van de kwijtschelding, Gemeentelijk extra pakket en de langdurigheidstoeslag.

Schuldhulpverlening (SHV)

In totaal hebben 556 huishoudens een schuldhulpverleningstraject gevolgd. Hiervan moet 47 procent rondkomen van een minimuminkomen (261 huishoudens). Dit betekent dat van alle minimahuishoudens met een inkomen tot 110 procent Wsm, 5 procent gebruik heeft gemaakt van de schuldhulpverlening.

Overlap in het gebruik voorzieningen

Tabel S2 Overlap in gebruik voorzieningen op huishoudniveau

Gebruikersgroep	Minima	WMO	SHV
Minima	N=5.562	6%	5%
Wmo-voorziening	15%	n=2.304	1%
Schuldhulpverlening	47%	9%	n=556

Van alle minimahuishoudens maakt 6 procent gebruik van een of meerdere Wmo-voorzieningen en 5 procent en doorloopt een SHV-traject.
Van de Wmo-ers heeft 15 procent een inkomen tot 110% Wsm en zit 1 procent op een schuldhulpverleningstraject.
Van de totale gebruikersgroep van Schuldhulpverlening heeft 47 procent een minimum inkomen en maakt 9 procent ook gebruik van een Wmo-voorziening.

1. Bevolkingskarakteristieken Zaanstad

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste kenmerken van de bevolkingspopulatie in de gemeente Zaanstad beschreven. Vervolgens gaan we in op de omvang en samenstelling van de groepen huishoudens met inkomens tot 110 procent van het wettelijke sociale minimum. Waar mogelijk worden de uitkomsten vergeleken met landelijke cijfers.

1.1. Kenmerken alle huishoudens

Onderstaande tabel geeft het aantal inwoners en huishoudens weer in de gemeente Zaanstad.

Tabel 1.1.1 Aantal huishoudens en inwoners Zaanstad[1]

Categorie	
Aantal huishoudens	67.618
Aantal personen	150.820
Gemiddelde huishoudgrootte	**2,2**

De gemeente Zaanstad groeit nog steeds qua inwoneraantal: er wonen in totaal 150.820 personen in 67.618 huishoudens. De gemiddelde huishoudgrootte komt daarmee uit op ruim 2,2 personen. Dit is conform het landelijk gemiddelde.

Huishoudtype

Naar huishoudtype zien we de volgende verdeling.

Tabel 1.1.2 Huishoudens naar type

Huishoudtype	Aantal	Aandeel	Aandeel landelijk
Alleenstaand	23.386	35%	37%
Eenoudergezin	3.317	5%	7%
Meerpersoons zonder kinderen	25.424	37%	29%
Meerpersoons met kinderen	15.491	23%	27%
Totaal	67.618	**100%**	**100%**

De huishoudsamenstelling in Zaanstad wijkt af van het landelijke beeld. Zo vinden we beduidend meer meerpersoons huishoudens zonder kinderen. Het aandeel alleenstaanden en meerpersoons huishoudens met kinderen is lager. Voor eenoudergezinnen geldt dat door een afwijkende definitie, landelijke vergelijking niet direct mogelijk is[2].

Leeftijd

De leeftijdsopbouw van de huishoudpopulatie ziet er, uitgaand van de leeftijd van de oudste persoon in het huishouden, als volgt uit.

Tabel 1.1.3 Huishoudens naar leeftijd

Leeftijdscategorie	Aantal	Aandeel	Aandeel landelijk
Tot 27 jaar	2.710	4%	8%
27 tot 45 jaar	13.124	19%	29%
45 tot 65 jaar	32.871	49%	37%
65 jaar en ouder	18.913	28%	25%
Totaal	**67.618**	**100%**	**100%**

Ten opzichte van het landelijk gemiddelde telt Zaanstad met 49 procent veel meer huishoudens waarvan het oudste gezinslid tussen de 45 en 65 jaar is. Ook het aandeel huishoudens

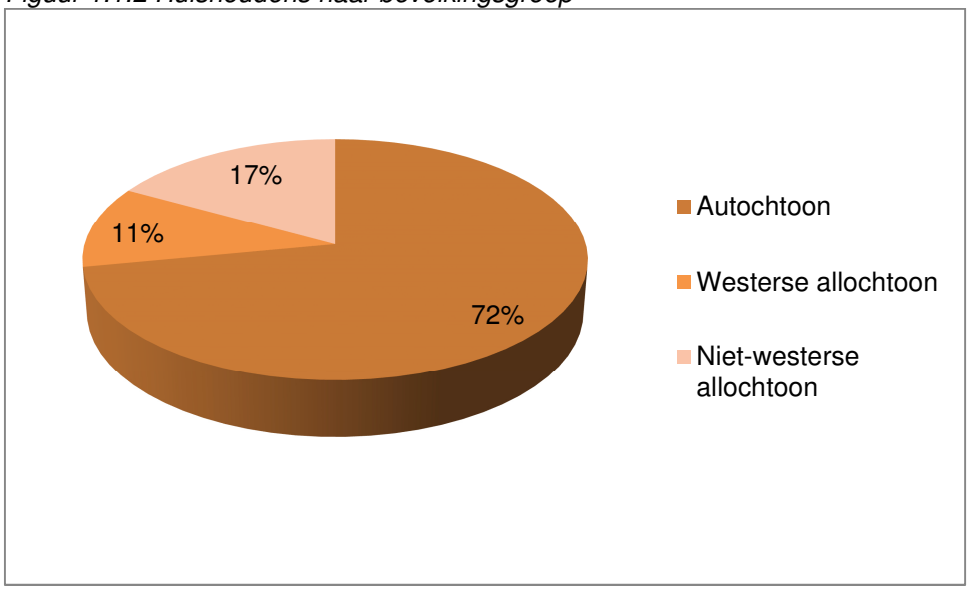
[1] Alle gegevens in de tabellen in deze monitor zijn gebaseerd op gemeentelijke registratiegegevens, tenzij anders aangegeven. Landelijke cijfers zijn afkomstig van het CBS.
[2] Het CBS hanteert geen leeftijdscriterium bij het begrip eenoudergezin en telt dus ook ouder-kind relatie mee tussen volwassenen personen. KWIZ hanteert als criterium voor een eenoudergezin dat het jongste inwonende kind jonger dan 18 jaar is.

waarvan de oudste de 65 jaar is gepasseerd, ligt met 28 procent, hoger dan landelijk. Zaanstad is daarmee een gemeente met huishoudens die na hun vestiging in de stad daar blijven wonen. Dit betekent voor de toekomst dat het aandeel ouderen verder zal stijgen.

Etniciteit

De volgende figuur geeft de huishoudindeling naar etnische achtergrond weer.

Figuur 1.1.2 Huishoudens naar bevolkingsgroep

Bijna 28 procent van de huishoudens is van allochtone herkomst. Dit is hoger dan het landelijke gemiddelde. Vooral het aandeel inwoners van niet-westerse allochtone herkomst (17 procent) is hoger dan het landelijke aandeel van 12 procent.

Geografische spreiding

De verdeling van alle huishoudens ziet er ingedeeld naar de verschillende wijken die de gemeente kent als volgt uit.

Tabel 1.1.4 Huishoudens naar wijk

Wijken	Aantal	Aandeel
Westerkoog	2.841	4%
Krommenie West	3.892	6%
Assendelft Noord	5.398	8%
Oude Haven	2.226	3%
Zaandam Noord	3.063	5%
Assendelft Zuid	3.181	5%
Rosmolenwijk	3.962	6%
Pelders/ Hoornseveld	4.921	7%
Nieuw West	5.071	7%
Oud Koog a/d Zaan	2.103	3%
Zaandam Zuid	5.970	9%
Rooswijk	2.385	4%
Wormerveer	5.763	9%
Kogerveldwijk	2.146	3%
Zaandam West	3.742	6%
Westzaan	1.924	3%
Oud Zaandijk	1.540	2%
Poelenburg	3.502	5%
Krommenie Oost	3.988	6%
Totaal Zaanstad	**67.618**	**100%**

Zaandam Zuid, Wormerveer en Assendelft Noord zijn qua huishoudpopulatie de grootste woongebieden. Oud Zaandijk is de kleinste kern van de gemeente Zaanstad.

Ontwikkelingen

Kort samengevat is de gemeente Zaanstad een grote gemeente met een aantal kenmerken[3]:

- Groei van het aantal inwoners, kenmerkend voor een grote gemeente;
- Het aandeel jongeren neemt af;
- Het aandeel huishoudens boven de 65 jaar ligt boven het landelijke gemiddelde;
- Het gemiddeld aantal personen in een huishouden daalt gestaag;
- Het aandeel niet-westerse allochtonen is hoger dan het landelijk gemiddelde en is gegroeid.

In de komende jaren zal de gemeente Zaanstad nog verder groeien. Het aandeel jongeren zal geleidelijk afnemen en het aandeel ouderen zal stijgen. In Zaanstad zal de vergrijzing iets minder snel gaan dan in de rest van Nederland. Dit heeft te maken met twee zaken; enerzijds de samenstelling van de bevolking naar etniciteit. Niet-westerse huishoudens hebben gemiddeld meer kinderen. Anderzijds door de geplande nieuwbouw, die starters zal trekken.

1.2. Kenmerken minimahuishoudens

In de gemeente Zaanstad geldt voor de meeste gemeentelijke inkomensvoorzieningen een bovengrens van 110 procent van het wettelijk sociaal minimum. In deze paragraaf beschrijven we daarom de kenmerken van deze doelgroep.

Aantal en aandeel minimahuishoudens

De volgende tabel bevat een overzicht van het aantal en aandeel minimahuishoudens in de gemeente Zaanstad op de peildatum van het onderzoek.

Tabel 1.2.1 Huishoudens naar inkomen in Zaanstad

Inkomenspercentage	Aantal	Aandeel
Tot 110%	5.562	8%
Overig	62.056	92%
Totaal	**67.618**	**100%**

Van alle huishoudens in de gemeente moet 8 procent rondkomen van een inkomen tot 110 procent Wsm, dit zijn in totaal 5.562 huishoudens. Het percentage minima ligt onder het landelijke gemiddelde van 11,5 procent.

Inkomensbron

Als we de huishoudens met inkomens tot 110 procent van het sociaal minimum uitsplitsen naar hoofdinkomen zien we de volgende verdeling.

Tabel 1.2.2 Inkomensbron minima, inkomen tot 110%

Inkomensbron	Minimahuishoudens	
	Aantal	Aandeel
WWB	2.932	53%
AOW	1.196	22%
Ander inkomen	1.434	25%
Totaal	**5.562**	**100%**

Ruim de helft van de huishoudens moet rondkomen van een bijstandsuitkering, in totaal gaat het om 2.932 huishoudens. Verder zijn er 1.196 minimahuishoudens waarvan het oudste gezinslid 65 jaar of ouder is waar uitsluitend een AOW inkomen binnenkomt. In de leeftijdsgroep tot 65 jaar treffen we 1.434 huishoudens met een “Ander” hoofdinkomen aan waarvan we de hoogte kennen maar niet weten uit welke componenten dit bestaat. Het kan

[3] Staat van de stad Zaanstad 2010

bijvoorbeeld gaan om een WW of WIA uitkering, een inkomen uit werk of een combinatie hiervan.

Huishoudtype

Het volgende overzicht geeft het huishoudtype van de minimahuishoudens weer.

Tabel 1.2.3 Huishoudtype minima, inkomen tot 110%

Huishoudtype	Minimahuishoudens		Alle huishoudens	Aandeel minima
	Aantal	Aandeel		
Alleenstaand	2.717	49%	35%	12%
Eenoudergezin	1.011	18%	5%	30%
Meerpersoons zonder kinderen	1.097	20%	37%	4%
Meerpersoons met kinderen	737	13%	23%	5%
Totaal	**5.562**	**100%**	**100%**	**8%**

Van alle minimahuishoudens is bijna de helft alleenstaand. Paren zonder kinderen vormen met 20 procent ook een grote groep onder de minimahuishoudens. Als we de aantallen minimahuishoudens naar huishoudtype afzetten tegen de totale bevolking zien we dat 30 procent van alle eenoudergezinnen in Zaanstad tot de minimapopulatie behoort. Onder alleenstaanden ligt dit aandeel op 12 procent.

Leeftijd

De volgende tabel geeft een overzicht van de huishoudens op basis van de leeftijd van de oudste persoon in het huishouden.

Tabel 1.2.4 Leeftijdsopbouw minimahuishoudens, inkomen tot 110%

Leeftijdscategorie	Minimahuishoudens		Alle huishoudens	Aandeel minima
	Aantal	Aandeel		
tot - 27 jaar	162	3%	4%	6%
27 - 45 jaar	1.335	24%	19%	10%
45 - 65 jaar	2.869	52%	49%	9%
65 jaar en ouder	1.196	21%	28%	6%
Totaal	**5.562**	**100%**	**100%**	**8%**

De leeftijdsopbouw onder de minimahuishoudens wijkt af van de verdeling onder de gehele bevolking. In de leeftijdsgroep tussen de 27 en 45 jaar ligt het aandeel minimahuishoudens 2 procentpunt boven het stedelijke gemiddelde. In de leeftijdsgroep boven 65 jaar ligt dit aandeel 2 procentpunten lager dan het gemiddelde van 8 procent in de bevolking.

Etniciteit

Verdeeld naar etnische achtergrond zien we het volgende beeld.

Tabel 1.2.5 Etnische achtergrond minimahuishoudens, inkomen tot 110%

Etniciteit	Minimahuishoudens		Alle huishoudens	Aandeel minima
	Aantal	Aandeel		
Autochtoon	2.350	42%	72%	5%
Westers allochtoon	548	10%	11%	7%
Niet-westers allochtoon	2.664	48%	17%	23%
Totaal	**5.562**	**100%**	**100%**	**8%**

In totaal 48 procent van de minimahuishoudens is van niet-westers allochtone afkomst. Daarnaast is 42 procent autochtoon. Als we kijken naar de verhoudingen in de verschillende bevolkingsgroepen zien we dat 23 procent van alle huishoudens van niet-westers allochtone

afkomst een minimuminkomen heeft. In de huishoudens van Nederlandse afkomst ligt dit aandeel 3 procentpunt onder het stedelijke gemiddelde.

Verdeling over de wijken

In de volgende tabel de spreiding van minimahuishoudens over de wijken.

Tabel 1.2.6 Aantal huishoudens met een minimuminkomen tot 110% naar wijk

Wijken	Minimahuishoudens		Alle huishoudens		Aandeel
	Aantal	Aandeel	Aantal	Aandeel	minimahuishoudens
Westerkoog	70	1%	2.841	4%	2%
Krommenie West	238	4%	3.892	6%	6%
Assendelft Noord	146	3%	5.398	8%	3%
Oude Haven	153	3%	2.226	3%	7%
Zaandam Noord	170	3%	3.063	5%	6%
Assendelft Zuid	121	2%	3.181	5%	4%
Rosmolenwijk	491	9%	3.962	6%	12%
Pelders/Hoornseveld	768	14%	4.921	7%	16%
Nieuw West	239	4%	5.071	7%	5%
Oud Koog a/d Zaan	170	3%	2.103	3%	8%
Zaandam Zuid	667	12%	5.970	9%	11%
Rooswijk	154	3%	2.385	4%	6%
Wormerveer	467	8%	5.763	9%	8%
Kogerveldwijk	276	5%	2.146	3%	13%
Zaandam West	175	3%	3.742	6%	5%
Westzaan	52	1%	1.924	3%	3%
Oud Zaandijk	164	3%	1.540	2%	11%
Poelenburg	712	13%	3.502	5%	20%
Krommenie Oost	329	6%	3.988	6%	8%
Totaal Zaanstad	**5.562**	**100%**	**67.618**	**100%**	**8%**

In Poelenburg leeft een vijfde van de bewoners in een minimahuishouden. Ook in de wijken Pelders/Hoornseveld, Kogerveldwijk, Rosmolenwijk Oud Zaandijk en Zaandam Zuid ligt het aandeel minima onder alle huishoudens boven het gemeentelijke gemiddelde van 8 procent.

1.3. Langjarige minima

In deze paragraaf gaan we nader in op de achtergrondkenmerken van de groep die we langjarige minima noemen. Dit zijn huishoudens die vijf[4] jaar of langer aangewezen zijn op een inkomen tot maximaal 110 procent van het geldende sociale minimum. De volgende tabel bevat een overzicht van de verdeling naar duur op het inkomen.

Tabel 1.3.1 Minimahuishoudens naar het aantal jaren met een minimuminkomen (110%)

Duur inkomen	Minimahuishoudens	
	Aantal	Aandeel
Korter dan 1 jaar	650	12%
1 tot 3 jaar	901	16%
3 tot 5 jaar	1.343	24%
Langer dan 5 jaar	2.668	48%
Totaal	**5.562**	**100%**

Bijna de helft van de minimahuishoudens moet langer dan vijf jaar rondkomen van een minimum inkomen. Van alle 67.618 huishoudens die Zaanstad telt heeft 4 procent langer dan 5 jaar een dergelijk inkomen.

[4] De gemeente Zaanstad heeft per 2012 besloten om de referte eis voor de langdurigheidstoeslag van 3 naar 5 jaar te verlengen. Voor het onderzoek zijn niet van alle 5 jaar bestanden gekoppeld, waardoor de doelgroep in werkelijkheid iets hoger zal liggen.

Inkomensbron

Als we de huishoudens die vijf jaar of langer een minimuminkomen hebben uitsplitsen naar hoofdinkomen zien we de volgende verdeling.

Tabel 1.3.2 Inkomensbron langjarige minima

Inkomensbron	Langjarige minima		Alle minima	Aandeel langjarig
	Aantal	Aandeel		
WWB	1.425	53%	53%	53%
AOW	892	33%	22%	33%
Ander inkomen	351	14%	25%	13%
Totaal	**2.668**	**100%**	**100%**	**48%**

Het aandeel langjarige minima onder huishoudens met een WWB-uitkering ligt 5 procentpunt boven het gemeentelijke gemiddelde. Zowel getalsmatig als ook absoluut treffen we de kleinste aandelen langjarige minima aan in de groep met een ander inkomen.

Huishoudtype

Het volgende overzicht geeft het huishoudtype van de langjarige minimahuishoudens weer.

Tabel 1.3.3 Langjarige minimahuishoudens naar type huishouden

Huishoudtype	Langjarige minima		Alle minima	Aandeel langjarig
	Aantal	Aandeel		
Alleenstaand	49%	64%	49%	53%
Eenoudergezin	18%	12%	18%	36%
Meerpersoons zonder kinderen	20%	16%	20%	51%
Meerpersoons met kinderen	13%	8%	13%	41%
Totaal	**100%**	**100%**	**100%**	**48%**

Wanneer we kijken naar de verdeling van de verschillende huishoudtypen onder langjarige minima, dan zien we dat ook hier alleenstaanden zijn oververtegenwoordigd. Dit houdt voor een deel verband met het relatief grote aantal alleenstaanden onder de groep AOW-ers die langjarig op het minimum leven.

Leeftijd

Op basis van de leeftijd van de oudste persoon in het huishouden ziet de leeftijdsverdeling onder langjarige minima er als volgt uit.

Tabel 1.3.4 Langjarige minimahuishoudens naar leeftijd

Leeftijdscategorie	Langjarige minima		Alle minima	Aandeel langdurig
	Aantal	Aandeel		
tot - 27 jaar	14	1%	4%	9%
27 - 45 jaar	335	13%	19%	25%
45 - 65 jaar	1.427	54%	49%	50%
65 jaar en ouder	892	33%	28%	75%
Totaal	**2.668**	**100%**	**100%**	**48%**

Te zien is dat het aandeel langjarige minima in de groep tussen 45 jaar en 65 jaar met 50 procent iets boven het gemiddelde ligt. Voor AOW-ers geldt dat het hoge aandeel van 75 procent logisch is om dat deze groep geen perspectief op inkomensverbetering meer heeft.

Etniciteit

Onderstaand geven we de langjarige minimahuishoudens weer, verdeeld naar etnische achtergrond.

Tabel 1.3.5 Langjarige minimahuishoudens naar etniciteit

Etniciteit	Huishoudens		Alle minimahuishoudens	Aandeel langjarig
	Aantal	Aandeel		
Autochtoon	1.140	43%	42%	49%
Westers allochtoon	246	9%	10%	45%
Niet-westers allochtoon	1.282	48%	48%	48%
Totaal	2.668	**100%**	**100%**	**48%**

Naar etniciteit verdeeld zijn er nauwelijks verschillen in de aandelen langjarige minima onder de verschillende bevolkingsgroepen.

1.4. Instroom nieuwe minima

In deze paragraaf een beschrijving van de kenmerken van de huishoudens die in het afgelopen jaar op een minimuminkomen zijn ingestroomd. Deze instroom kan plaatsvinden door een daling van het inkomen, beëindiging van een andere uitkering, echtscheiding of door verhuizing van iemand met een minimuminkomen naar de gemeente Zaanstad.

Inkomensbron

In de volgende tabel een verdeling naar inkomensbron.

Tabel 1.4.1 Inkomensbron instromers

Inkomensbron	Instromers		Alle minima huishoudens
	Aantal	Aandeel	
WWB	398	61%	53%
AOW	27	4%	22%
Ander inkomen	225	35%	25%
Totaal	**650**	**100%**	**100%**

Te zien is dat voornamelijk huishoudens met een WWB- of ander inkomen instromen. Als we de AOW'ers buiten beschouwing laten stroomt twee derde deel van de nieuwe populatie in via de bijstand.

Huishoudtype

Het volgende overzicht geeft het huishoudtype van de instromers weer.

Tabel 1.4.2 Huishoudtype instromers

Huishoudtype	Instromers		Alle minima huishoudens
	Aantal	Aandeel	
Alleenstaand	275	42%	49%
Eenoudergezin	140	22%	18%
Meerpersoons zonder kinderen	132	20%	20%
Meerpersoons met kinderen	103	16%	13%
Totaal	**650**	**100%**	**100%**

Qua verdeling naar huishoudtype onder de nieuwe groep minima zien we verschillen met de bestaande verdeling. In de nieuwe groep bevinden zich verhoudingsgewijs meer huishoudens met kinderen en minder alleenstaanden.

Leeftijd

De volgende tabel bevat een overzicht van de huishoudens op basis van de leeftijd van de oudste persoon in het huishouden.

Tabel 1.4.3 Leeftijd instromers

Leeftijdscategorie	Instromers		Alle minima
	Aantal	Aandeel	huishoudens
tot 27 jaar	70	11%	4%
27 tot 45 jaar	246	38%	19%
45 tot 65 jaar	307	47%	49%
65 jaar en ouder	27	4%	28%
Totaal	**650**	**100%**	**100%**

We zien dat er relatief meer jongere huishoudens in de leeftijdscategorieën tot 27 jaar en tussen 27 en 45 jaar tot de instromers behoren.

Etniciteit

Onderstaand een overzicht van de nieuwe groep minimahuishoudens, verdeeld naar etnische achtergrond.

Tabel 1.4.4 Etniciteit instromers

Etniciteit	Huishoudens		Alle minima
	Aantal	Aandeel	huishoudens
Autochtoon	270	42%	42%
Westers allochtoon	72	11%	10%
Niet-westers allochtoon	308	47%	48%
Totaal	**650**	**100%**	**100%**

Te zien is dat er naar etniciteit verdeeld ten opzichte van de huidige verhoudingen nauwelijks verschillen in het instroompatroon voorkomen.

1.5. Kinderen

In deze paragraaf gaan we nader in op de kinderen in de leeftijd tot 18 jaar die opgroeien in een minimahuishouden.

Tabel 1.5.1 Aantal kinderen in (minima)huishoudens

Categorie	Aantal
Kinderen	31.410
Kinderen in minimahuishoudens tot 110%	3.079
Aandeel kinderen in minimahuishoudens	**10%**

Van de 31.410 kinderen die in Zaanstad wonen, groeien er 3.079 op in een huishouden met een inkomen tot 110% van het sociaal minimum: dat is 10 procent van alle opgroeiende jongeren in Zaanstad. Dat betekent dat het aandeel huishoudens met kinderen dat van een minimum inkomen moet rondkomen hoger is dan het gemeentelijke gemiddelde van 8 procent.

Leeftijd

Naar leeftijd maken we onderscheid in kinderen tot 4 jaar, van 4 tot 12 jaar (basisschoolleeftijd) en 12 tot 18 jaar (voortgezet onderwijs).

Tabel 1.5.2 Kinderen in (minima)huishoudens naar leeftijd

Huishoudtype	Minimakinderen		Alle kinderen	
	Aantal	Aandeel		
Eenoudergezin	1.670	54%	5.014	16%
Meerpersoons met kinderen	1.409	46%	26.396	84%
Totaal	**3.079**	**100%**	**31.410**	**100%**

Kinderen in de leeftijdscategorie tot 4 jaar groeien naar verhouding iets minder vaak op in een minimahuishouden dan oudere kinderen. Het omgekeerde beeld zien we terug onder de groep jongeren in de basisschoolleeftijd.

Inkomensbron

Tabel 1.5.3 Kinderen in minimahuishoudens naar type inkomen

Inkomensbron	Minimakinderen	
	Aantal	Aandeel
WWB	1.976	64%
AOW	64	2%
Ander inkomen	1.039	34%
Totaal	**3.079**	**100%**

Naar bron van het inkomen zien we dat bijna 64 procent van de minimakinderen opgroeit in een huishouden met een bijstandsuitkering. Ruim 33 procent van de kinderen leeft in een huishouden met een ander inkomen.

Huishoudtype

Het volgende overzicht geeft het de verdeling naar huishoudtype weer.

Tabel 1.5.4 Kinderen in (minima)huishoudens naar type huishouden

Huishoudtype	Minimakinderen		Alle kinderen	
	Aantal	Aandeel		
Eenoudergezin	1.670	54%	5.014	16%
Meerpersoons met kinderen	1.409	46%	26.396	84%
Totaal	**3.079**	**100%**	**31.410**	**100%**

Van alle kinderen die opgroeien in een eenoudergezin leeft een derde in een minimahuishouden. Van de 26.396 kinderen die opgroeien in een gezin met twee ouders, is dat aandeel een stuk lager; namelijk 5 procent.

Etniciteit

Naar herkomst zien we de volgende verdeling.

Tabel 1.5.5 Kinderen in (minima)huishoudens naar etniciteit

Categorie	Minimakinderen		Alle kinderen	
	Aantal	Aandeel	Aantal	Aandeel
Autochtoon	993	32%	21.099	67%
Westers allochtoon	198	6%	2.307	7%
Niet-westers allochtoon	1.888	61%	8.004	26%
Totaal	**3.079**	**100%**	**31.410**	**100%**

Kinderen in een huishouden met een niet-westerse allochtone achtergrond groeien veel vaker op in een minimahuishouden dan kinderen in huishoudens met een andere etnische achtergrond. Vooral het verschil met kinderen uit autochtone gezinnen is groot.

Geografische spreiding

In de volgende tabel een overzicht van de aantallen en aandelen kinderen in minimahuishoudens verdeeld over de wijken.

Tabel 1.5.6 Aantal kinderen in een minimahuishouden tot 110% Wsm naar wijk

Wijken	Minima kinderen		Alle kinderen		Aandeel
	Aantal	Aandeel	Aantal	Aandeel	Minimakinderen
Westerkoog	21	1%	1.116	4%	2%
Krommenie West	166	5%	2.102	6%	8%
Assendelft Noord	145	5%	4.909	16%	3%
Oude Haven	43	1%	789	3%	5%
Zaandam Noord	36	1%	1.007	3%	4%
Assendelft Zuid	48	1%	1.452	5%	3%
Rosmolenwijk	268	9%	1.311	4%	20%
Pelders/Hoornseveld	493	16%	2.059	7%	24%
Nieuw West	55	2%	.2540	8%	2%
Oud Koog a/d Zaan	79	3%	1.014	3%	8%
Zaandam Zuid	352	11%	2.519	8%	14%
Rooswijk	113	4%	1.286	4%	9%
Wormerveer	262	9%	2.028	7%	13%
Kogerveldwijk	198	6%	950	3%	21%
Zaandam West	41	1%	1.430	5%	3%
Westzaan	10	1%	852	3%	1%
Oud Zaandijk	34	1%	541	2%	6%
Poelenburg	597	19%	2.228	7%	27%
Krommenie Oost	118	4%	1.273	4%	9%
Totaal Zaanstad	**3.079**	**100%**	**31.410**	**100%**	**10%**

In de wijken Poelenburg, Pelders/Hoornseveld, Kogerveldwijk, Rosmolenwijk, Zaandam Zuid en Wormerveer wonen relatief de meeste minimakinderen. In Assendelft Noord waar de meeste kinderen wonen, ligt het aandeel minimakinderen onder het gemeentelijk gemiddelde.

Samenvattend

KWIZ voert voor een groot aantal gemeenten regelmatig lokaal armoedeonderzoek uit. Het actuele beeld dat daarbij naar voren komt is dat het aantal minimahuishoudens na jaren van stijging eindelijk weer stabiliseert. Tegelijkertijd tijd zien we dat de doelgroep van het lokale armoedebeleid in de afgelopen vijf jaar van karakter is veranderd. Zo zijn de aandelen werkenden onder de minima in kleiner geworden: Van rond 40 procent in 2010 tot minder dan 25 procent nu. Opvallend is ook dat de groep ouderen met een minimuminkomen nagenoeg overal kleiner wordt.

Aan de bijstandskant zien we een sterke instroom in de leeftijdscategorieën tot 27 jaar en 27 tot 45 jaar. De nieuwe instroom van bijstandsgerechtigden en de daling van het aantal ouderen heeft ook tot gevolg dat het aandeel langjarige minima kleiner wordt. Deze ontwikkelingen zien we ook terug in de gemeente Zaanstad. Kijk maar naar het grote aandeel WWB'ers (57%) en de relatief grote groep in de leeftijd tussen de 27 en 45 jaar. Verder treffen we in Zaanstad een groeiende groep niet-westerse allochtonen aan die langjarig van een minimum inkomen rond moet komen. Omdat dit vaak kinderrijke gezinnen zijn stijgt ook het aandeel jongeren dat opgroeit in een minimahuishouden.

2. Instrumenten voor financiële ondersteuning

Inwoners van de gemeente Zaanstad met een laag inkomen kunnen een beroep doen op diverse voorzieningen om hun lasten te verlichten of het maatschappelijk participeren te versterken. In dit hoofdstuk gaan we nader in op het gebruik en bereik onder de doelgroep van de verschillende voorzieningen. Daarnaast beschrijven we de kenmerken van de huishoudens die van deze voorzieningen gebruik maken.

2.1. Regelingen voor het minimabeleid

In dit rapport beschrijven we de inkomensondersteunende voorzieningen die lokaal worden uitgevoerd. Deze voorzieningen hebben inkomensgrenzen die zijn afgeleid van het wettelijke sociale minimum dat voor ieder huishoudtype geldt. De volgende tabel geeft deze grenzen in procenten op basis van de situatie in het jaar 2013 weer.

Tabel 2.1.1 Inkomensgrenzen regelingen in 2013 en omvang doelgroep

Categorie	Inkomensgrens	Doelgroep	Regelgeving
Kwijtschelding	100%	4.831	landelijk/gemeentelijk
Bijzondere bijstand	110%	5.562	landelijk/gemeentelijk
Langdurigheidstoeslag	110%	n.t.b.	landelijk/gemeentelijk
Collectieve zorgverzekering	110%	5.562	gemeentelijk
Regeling schoolgaande kinderen	110%	1.544	gemeentelijk

Onder de landelijke voorzieningen voor het minimabeleid vallen de kwijtschelding, de bijzondere bijstand en de langdurigheidstoeslag. Voor elk van deze voorzieningen kunnen, binnen bepaalde grenzen, lokale uitvoeringsregels gelden. In Zaanstad kunnen minima als zij aan de daarvoor geldende criteria voldoen naast de landelijke voorzieningen ook een beroep doen op twee lokale voorzieningen.

2.2. Kwijtschelding gemeentelijke belastingen

De doelgroep voor de kwijtschelding bestaat uit huishoudens met een inkomen tot maximaal 100 procent van het voor dat huishoudtype geldende sociale minimum. In Zaanstad kunnen huishoudens kwijtschelding aanvragen voor de afvalstoffenheffing, rioolheffing, onroerende zaakbelasting en hondenbelasting voor de eerste hond.

Tabel 2.2.1 Bereik kwijtschelding

Categorie	
Doelgroep	4.831
Gebruik kwijtschelding	3.592
Percentage bereik	**74%**

In 2013 is aan 3.592 huishoudens kwijtschelding verstrekt, dit is 74 procent van de doelgroep.

Kenmerken huishoudens die gebruik maken van de kwijtschelding

- AOW-huishoudens maken relatief meer gebruik dan huishoudens met een WWB uitkering. Minimahuishoudens met een overig inkomen maken relatief het meest gebruik van de kwijtschelding;
- Het gebruik binnen de verschillende huishoudtypes is evenredig aan de verdeling;
- Westerse allochtonen maken relatief het minst gebruik van de kwijtschelding dan niet-westerse allochtonen en autochtonen.

2.3. Bijzondere bijstand

Het bijzondere bijstandsbeleid van de gemeente Zaanstad is erop gericht om mensen die bijzondere noodzakelijke kosten hebben en deze niet zelf kunnen betalen, te ondersteunen. De gemeente beoordeelt wanneer er sprake is van bijzondere omstandigheden. Huishoudens met

een inkomen tot 110 procent Wsm krijgen alle noodzakelijke extra uitgaven volledig vergoed. Bij een hoger inkomen wordt de bijdrage vanuit de bijzondere bijstand berekend aan de hand van iemands draagkracht. Hoe hoger het inkomen, des te groter de eigen bijdrage.

De doelgroep voor de bijzondere bijstand bestaat uit 5.562 minimahuishoudens met een inkomen tot 110 procent van de bijstandsnorm.

Tabel 2.3.1 Bereik bijzondere bijstand op huishoudniveau

Categorie	
Doelgroep	5.562
Gebruik bijzondere bijstand	614
Percentage bereik	**11%**

In 2013 hebben 614 huishoudens één of meerdere keren gebruik gemaakt van de bijzondere bijstand, ofwel 11 procent van de doelgroep.

Kenmerken huishoudens die gebruik maken van bijzondere bijstand

- Huishoudens met een WWB-uitkering maken relatief en absoluut gezien het vaakst gebruik van de bijzondere bijstand, namelijk 14 procent van alle minimahuishoudens met een WWB-uitkering. Van de AOW-ers maakt maar 3 procent gebruik van de bijzondere bijstand;
- Eenoudergezinnen maken relatief gezien vaker gebruik van de bijzondere bijstand, 14 procent van de doelgroep maakt gebruik van de bijzondere bijstand. Alleenstaanden maken het minst gebruik van de bijzondere bijstand;
- Niet-westerse allochtone huishoudens maken relatief gezien meer gebruik van de bijzondere bijstand.

2.4. Langdurigheidstoeslag

De langdurigheidstoeslag is bedoeld als inkomensondersteuning voor mensen die langjarig afhankelijk zijn van een inkomen op bijstandsniveau. In Zaanstad behoort iedereen tussen de 23 en 65 jaar, die gedurende een periode van vijf jaar een inkomen heeft tot maximaal 100 procent van de bijstandsnorm, tot de doelgroep. Verder geldt als voorwaarde voor toekenning dat er geen perspectief op inkomensverbetering door werkaanvaarding (meer) mag zijn. Omdat de regeling in 2012 is ingegaan en we niet van alle bestanden 5 jaar hebben is het niet mogelijk om de doelgroep in zijn geheel te bepalen.

Tabel 2.4.1 Bereik langdurigheidstoeslag

Categorie	2013
Gebruik langdurigheidstoeslag	1.977

In 2013 hebben 1.977 huishoudens gebruik gemaakt van de langdurigheidstoeslag. We kunnen ervan uitgaan dat gezien de groep die we nu hebben gevonden (1.776 huishoudens), het bereik rond de 90 procent ligt.

Kenmerken huishoudens die gebruik maken van de langdurigheidstoeslag

- Minimahuishoudens met een WWB-uitkering maken met 70 procent het meeste gebruik van de toeslag;
- Alleenstaanden maken relatief gezien vaker gebruik van de langdurigheidstoeslag dan andere huishoudens, namelijk 48 procent van de groep. Meerpersoonshuishoudens met kinderen maken relatief gezien het minst gebruik van de langdurigheidstoeslag (15 procent);
- De helft van de gebruikers bestaat uit Niet-westerse allochtonen.

2.5. Gemeente Extra Pakket (GEP)

Zaanstad biedt, in samenwerking met zorgverzekeraar PWZ Achmea, een collectieve zorgverzekering voor minimahuishoudens aan. Deze collectieve verzekering (het GEP) biedt korting op zowel de basisverzekering als ook op de aanvullende verzekering. Daarnaast biedt het GEP een aantal extra vergoedingen bijvoorbeeld voor een bril of een hoortoestel.

Tot de doelgroep van deze regeling behoren alle huishoudens met een inkomen tot maximaal 110 procent van de bijstandsnorm.

Tabel 2.5.1 Bereik gemeente extra pakket (GEP)

Categorie	
Doelgroep	5.562
Gebruik gemeente extra pakket	1.924
Percentage gebruik	**35%**

Bij de keuze om al dan niet deel te nemen aan deze regeling speelt het verwachte zorggebruik een belangrijke rol. Dit betekent dat het voor delen van de doelgroep financieel ongunstig kan zijn om te gaan deelnemen. Om die reden zijn vanaf 2014 meerdere pakketvarianten ingevoerd. In het jaar 3013 hebben 1.924 huishoudens gebruik gemaakt van deze regeling, ofwel 35 procent.

Kenmerken huishoudens die gebruik maken van het gemeente extra pakket (GEP)

- Bijna de helft van de AOW-huishoudens in de doelgroep heeft in 2013 van deze regeling gebruik gemaakt;
- Alleenstaanden en meerpersoons huishoudens zonder kinderen maken relatief het meeste gebruik van het gemeente extra pakket in vergelijking met de andere huishoudtypes;
- Kijken we naar het gebruik naar etniciteit, dan is er geen onderscheid in gebruik bij de diverse groepen.

2.6. Regeling Schoolgaande Kinderen

De Regeling Schoolgaande Kinderen (RSK) is een onderdeel van het minimabeleid van Zaanstad. De RSK is bestemd voor schoolgaande kinderen tot 18 jaar, die basisonderwijs of voorgezet onderwijs volgen.
De RSK heeft twee onderdelen:

- Een tegemoetkoming voor allerlei kosten die samenhangen met het hebben van een schoolgaand kind. Bijvoorbeeld de kosten van het schoolfonds, een abonnement, zakgeld voor schoolreisje etc. De ouder ontvangt een geldbedrag;
- Meedoen Zaanstad. Een samenwerking van de gemeente Zaanstad, Jeugdcultuurfonds (JCF), Jeugdsportfonds (JSF) en de Zaanse sport- en cultuurorganisaties. Doel is om mogelijk te maken dat kinderen uit gezinnen met lage inkomens sporten of deelnemen aan culturele activiteiten. De huishoudens ontvangen geen geld, maar bijvoorbeeld een jaar lidmaatschap van een vereniging.

Tot de doelgroep van deze regeling behoren alle huishoudens met een inkomen tot 110 procent van de bijstandsnorm en kinderen in de leeftijd van 4-18 jaar.

Tabel 2.6.1 Gebruik RSK

Categorie	2013
Doelgroep	1.544
Gebruik	938
Percentage gebruik	**61%**

Van de totale doelgroep maakt 61 procent gebruik van de regeling. Dat zijn in totaal 938 huishoudens.

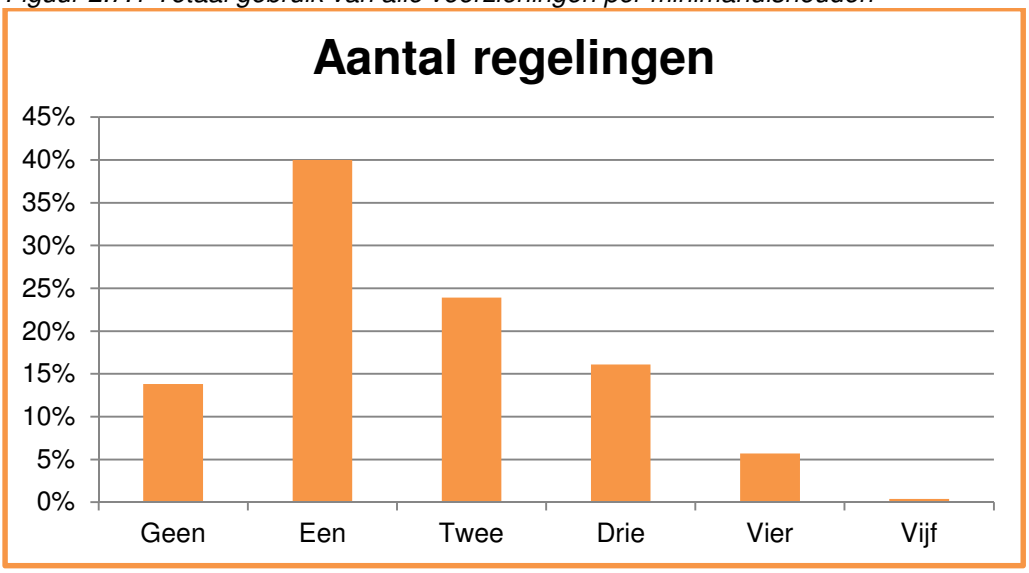
Kenmerken huishoudens die gebruik maken van de regeling schoolgaande kinderen

- Naar inkomensbron ligt het gebruik van deze voorziening door WWB-ers en huishoudens met een ander inkomen nagenoeg gelijk.
- Niet-westers allochtone huishoudens maken relatief vaker gebruik van deze regeling dan autochtone huishoudens (respectievelijk 64 procent en 52 procent van de doelgroep).

2.7. Cumulatief gebruik inkomensvoorzieningen

In deze paragraaf geven we weer of en in hoeverre minimahuishoudens gebruik maken van meerdere regelingen. Een huishouden kan theoretisch gezien van acht voorzieningen gebruik maken. Omdat het recht op een voorziening afhankelijk is van een groot aantal verschillende criteria komt dit in de praktijk nauwelijks voor.

Figuur 2.7.1 Totaal gebruik van alle voorzieningen per minimahuishouden

Te zien is dat 14 procent van de minimahuishoudens van geen enkele regeling gebruik heeft gemaakt in het jaar 2013. Ruim 40 procent van de minimahuishoudens maakt gebruik van één regeling in het kader van het armoedebeleid en bijna een kwart maakt gebruik van twee regelingen.

Kenmerken niet-gebruikers

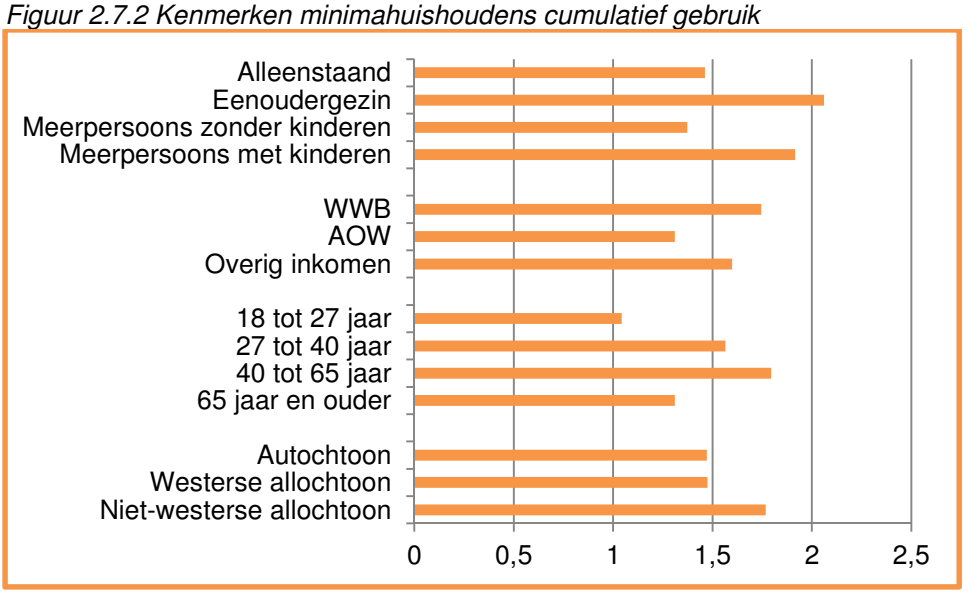
Een nadere analyse van de niet-gebruikers leidt tot het volgende beeld:

- Van alle WWB-ers maakt 23 procent van geen enkele regeling gebruik. Onder AOW-ers is het niet-gebruik 9 procent;
- Onder de meerpersoonshuishoudens zonder kinderen vinden we de grootste groep niet-gebruikers;
- Autochtonen en westers allochtonen behoren vaker tot de niet-gebruikers dan niet-westerse allochtonen.

Aantal inkomensondersteunende voorzieningen in minimahuishoudens

Gemiddeld gezien maken de minimahuishoudens in Zaanstad in 2013 gebruik van 1,5 regelingen. Tussen de huishoudens is echter enig verschil te constateren. De volgende figuur maakt dit duidelijk.

Figuur 2.7.2 Kenmerken minimahuishoudens cumulatief gebruik

Te zien is dat alleenstaanden en meerpersoonshuishoudens zonder kinderen van minder regelingen gebruik maken dan de andere huishoudtypen. Verder zien we huishoudens met een WWB-uitkering gemiddeld van meer regelingen gebruikmaken dan huishoudens met AOW of een overig inkomen.
Huishoudens waarvan de oudste persoon jonger is dan 27 jaar of ouder is dan 65 jaar maken minder gebruik van voorzieningen dan huishoudens tussen de 27 en 65 jaar. Ten slotte toont de figuur aan dat niet-westerse allochtonen gemiddeld gezien van meer voorzieningen gebruikmaken dan huishoudens met een andere herkomst.

3. Wmo en Schuldhulpverlening

In dit hoofdstuk gaan we in op het gebruik van de Wmo en de mate waarin een beroep wordt gedaan op dienstverlening in het kader van schuldhulpverlening. Eveneens geven we de stapeling weer met de minimaregelingen.

3.1. Wmo

De volgende tabel geeft de inkomenssituatie weer van de huishoudens die in het jaar 2013 in de gemeente Zaanstad gebruik hebben gemaakt de Wmo.

Tabel 3.1.1 Inkomensverdeling Wmo-gebruikers

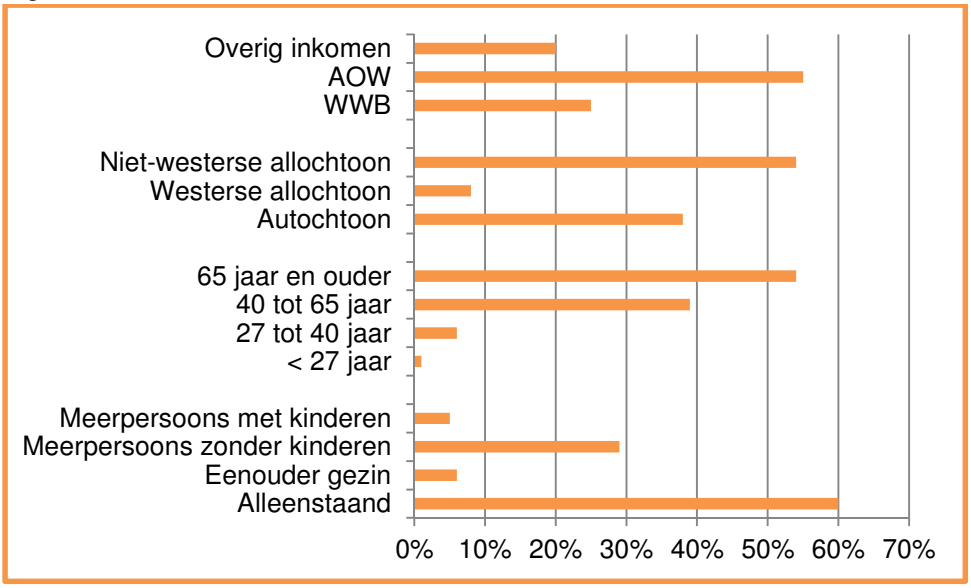
Categorie	2013		Alle	Aandeel
	Aantal	Aandeel	huish	Wmo
Tot 110%	343	15%	8%	6%
Overige huishoudens	1.961	85%	92%	3%
Totaal	**2.304**	**100%**	**100%**	**3%**

In 2013 hebben in totaal 2.304 huishoudens gebruikgemaakt van een Wmo-voorziening. Procentueel gezien is dit 3 procent van alle huishoudens in de gemeente Zaanstad. Van alle minimahuishoudens heeft 6 procent gebruik gemaakt van een WMO-voorziening.

Kenmerken minimahuishoudens die gebruikmaken van Wmo-voorzieningen

Een nadere analyse van alle minimahuishoudens die gebruikmaken van een Wmo-voorziening geeft het volgende beeld.

Figuur 3.1.1 Kenmerken Wmo-huishoudens met een inkomen tot 110%

- 60 procent van de gebruikers van een Wmo-voorziening is alleenstaand;
- 55 procent is 65 jaar of ouder;
- Bijna 55 procent van de Wmo-huishoudens heeft een niet-westers allochtone achtergrond;
- Van de Wmo-gebruikers met een inkomen tot 110 procent heeft de meerderheid AOW.

3.2. Schuldhulpverlening

Schuldhulpverlening is bedoeld voor inwoners van Zaanstad die zelf hun problematische schulden niet meer kunnen oplossen. Het belangrijkste onderdeel van schuldhulpverlening betreft een minnelijke schuldregeling. Wanneer een minnelijk traject niet mogelijk is kan een aanvraag worden gedaan voor toelating tot de WSNP (het wettelijk traject).

Van de klanten die in 2013 WSNP hebben doorlopen zijn geen inkomensgegevens bekend. In totaal volgden in dit jaar 31 personen een wettelijk schuldhulpverleningstraject. Onderstaande tabel geeft de inkomensverdeling weer van alle huishoudens die in 2013 een minnelijk schuldhulpverleningstraject doorliepen.

Tabel 3.2.1 Aantal huishoudens in minnelijk schuldhulpverleningstraject

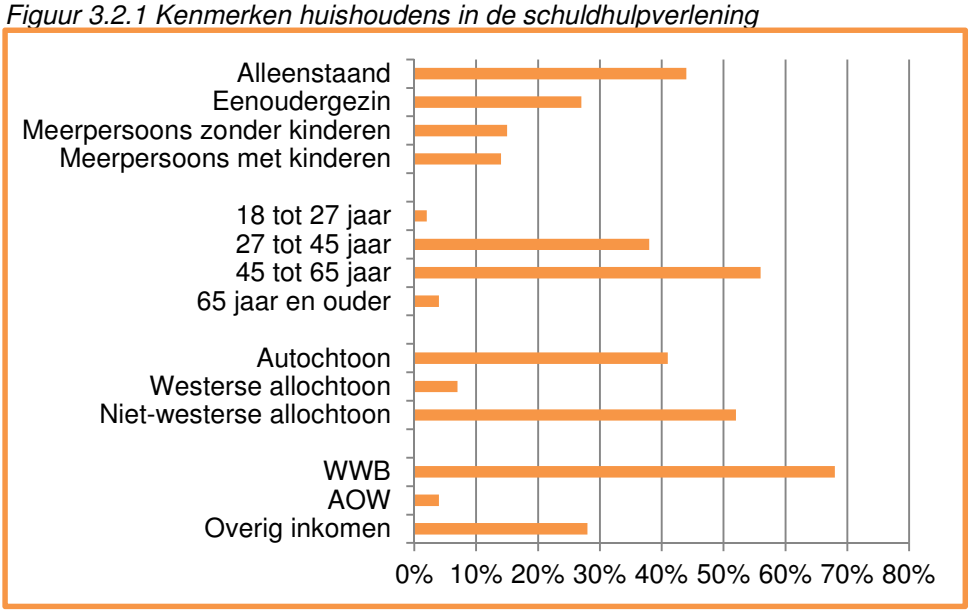
Categorie	2013		Alle	Aandeel
	Aantal	Aandeel	huish	SHV
Tot 110%	261	47%	8%	5%
Overige huishoudens	295	53%	92%	0,5%
Totaal	**556**	**100%**	**100%**	**1%**

In totaal hebben 556 huishoudens in het jaar 2013 op enig moment in een minnelijk schuldhulpverleningstraject gezeten. Van deze huishoudens behoorde 47 procent tot de minimahuishoudens met een inkomen tot 110 procent. De overige 295 huishoudens hebben een hoger inkomen. Afgezet tegen alle minimahuishoudens zien we dat vijf procent in 2013 in een schuldhulpverleningstraject heeft gezeten. Onder niet-minimahuishoudens is dit aandeel een kleine 1 procent.

Kenmerken huishoudens in de schuldhulpverlening

Een nadere analyse van alle huishoudens in een minnelijk schuldhulpverleningstraject geeft het volgende beeld.

Figuur 3.2.1 Kenmerken huishoudens in de schuldhulpverlening

- Bijna 45 procent van de gebruikersgroep van schuldhulpverlening bestaat uit alleenstaanden. De kleinste gebruikersgroep bestaat uit meerpersoonshuishoudens met kinderen;
- Het grootste deel van de huishoudens in de schuldhulpverlening is tussen de 45 en 65 jaar oud;

- Als we naar etniciteit kijken dan zien we dat niet-westerse allochtonen de grootste groep vormen in de schuldhulpverlening en westerse allochtone huishoudens de kleinste groep;
- Onder de gebruikers van de schuldhulpverlening komen huishoudens met een WWB-uitkering het meeste voor.

3.3. Cumulatief gebruik WWB, Wmo en SHV

In deze paragraaf geven we de overlap in het gebruik van zorg en inkomens gerelateerde regelingen in de gemeente Zaanstad weer. Dit doen we op huishoudniveau.

Tabel 3.3.1 Overlap in gebruik voorzieningen op huishoudniveau

Gebruikersgroep	Minima	WMO	SHV
Minima	N=5.562	6%	5%
Wmo-voorziening	15%	n=2.304	1%
Schuldhulpverlening	47%	9%	n=556

Van alle minimahuishoudens maakt 6 procent gebruik van een of meerdere Wmo-voorzieningen en 5 procent en doorloopt een SHV-traject.
Van de gebruikersgroep van de **Wmo** heeft 15 procent een inkomen tot 110% Wsm en zit 1 procent op een schuldhulpverleningstraject.
Van de totale gebruikersgroep van **Schuldhulpverlening** heeft 47 procent een minimum inkomen en heeft 9 procent ook een Wmo-voorziening.

4. Lokaal beleid in perspectief

Dit afsluitende hoofdstuk start met een beknopte weergave van de doelgroep van het armoedebeleid in de gemeente Zaanstad. Vervolgens gaan we in op het gebruik van de verschillende voorzieningen. We sluiten af met een aantal conclusies en aanbevelingen voor het armoedebeleid in Zaanstad.

4.1. Doelgroep armoedebeleid

Van de 76.618 huishoudens in de gemeente Zaanstad heeft 8 procent een inkomen tot 110 procent van het wettelijke sociale minimum; dit zijn in totaal 5.562 huishoudens. In de volgende tabel een overzicht van de kenmerken.

Tabel 4.1. Kenmerken minimahuishoudens

	Aantal	Percentage bevolking
Minimahuishoudens	5.562	8%
Bron inkomen	**Aantal**	**Percentage minima**
WWB	2.932	53%
AOW	1.196	22%
Ander inkomen	1.434	25%
Huishoudtype		
Alleenstaand	2.717	49%
Eenoudergezin	1.011	18%
Meerpersoons zonder kinderen	1.097	20%
Meerpersoons met kinderen	737	13%
Leeftijd		
18-27 jaar	162	3%
27-40 jaar	1.335	24%
40-65 jaar	2.869	52%
Ouder dan 65 jaar	1.196	21%

4.2. Gebruik voorzieningen nader belicht

De volgende tabel geeft het bereik van de verschillende inkomensondersteunende voorzieningen weer.

Tabel 4.2.1 Gebruik inkomensondersteunende en participatiebevorderende voorzieningen

Regeling	Huishoudens	Bereik
Kwijtschelding	3.592	74%
Individuele bijzondere bijstand	614	11%
Langdurigheidstoeslag	1.977	90%
Gemeentelijk extra pakket (GEP)	1.924	35%
Regeling schoolgaande kinderen (RSK)	1.544	61%

Wanneer we het gebruik per voorziening nader analyseren zien we het volgende beeld: Het bereik van de **kwijtschelding** is met bijna 75 procent redelijk te noemen. Voor deze regeling geldt dat een maximaal bereik van ongeveer 80 procent mogelijk is.

Voor de **langdurigheidstoeslag** geldt dat in de meeste gemeenten die een referteperiode van 5 jaar aanhouden het gebruik rond 60 procent ligt. Het gebruik in Zaanstad ligt een stuk hoger in vergelijking tot andere, qua regeling vergelijkbare gemeenten.

Voor het gebruik van het **gemeentelijk extra pakket** geldt dat het gebruik met 35 procent gemiddeld is, in vergelijking met andere gemeenten. Voor een zorgverzekering zijn gebruikersaandelen onder WWB-ers van 70 procent maximaal haalbaar. Onder overige minima is 30 procent gebruik een gangbare bovengrens. In Zaanstad is het voor bepaalde doelgroepen financieel niet aantrekkelijk om gebruik te maken van het gemeentelijk extra pakket. Per 2014 is het pakket voor deze doelgroep enigszins aangepast.

Voor de regeling **schoolgaande kinderen** geldt dat een gebruik van 61 procent zonder meer hoog te noemen is. De bovengrens voor een dergelijke voorziening ligt rond 70 procent.

Een redelijk gebruik van veel generieke voorzieningen, wat in de gemeente Zaanstad het geval is leidt normaal gesproken tot een laag (of lager) percentage toekenningen voor **individuele bijzondere bijstand**.

4.2.1. Gebruik voorzieningen in vergelijkend perspectief

De volgende tabel bevat een overzicht van het bereik van de vijf belangrijkste inkomensondersteunende voorzieningen die gemeente breed in Nederland worden aangeboden en waarvoor KWIZ op dezelfde wijze in 2013 en 2014 onderzoek heeft uitgevoerd.

Tabel 4.2.2 Vergelijking bereik voorzieningen in Alkmaar en Leeuwarden

Voorziening	Zaanstad (67.618 hh)	Alkmaar (45.090 hh)	Leeuwarden (55.175 hh)
Kwijtschelding	**74%**	62%	58%
Bijzondere bijstand	**11%**	21%	28%
Langdurigheidstoeslag	**90%**	70%	52%
Collectieve zorgverzekering	**35%**	40%	32%
Regeling schoolgaande kinderen	**61%**	76%	51%

Er zit tussen de gemeenten verschil in het bereik van de regelingen en dat verschilt ook per regeling. Omdat de uitvoering van regelingen van plaats tot plaats op kleine onderdelen verschilt, mogen de gepresenteerde gemeentelijke percentages ***niet*** als absoluut worden beschouwd.

4.3. Aanbevelingen

De landelijke ontwikkelingen rond de Participatiewet en de transities rond Jeugdzorg en AWBZ hebben ook invloed op het armoedebeleid van de komende jaren voor de gemeente Zaanstad. Op basis van de gegevens uit dit onderzoek kunnen we een aantal speerpunten voor het armoedebeleid formuleren.

Benoem en uniformeer inkomensgrenzen armoedebeleid nieuwe stijl
Met de komst van de nieuwe participatie wet veranderen ook de kaders waarbinnen lokaal armoedebeleid gevoerd kan worden. De belangrijkste wijziging wat betreft inkomensgrenzen is dat deze worden losgelaten. De tabel geeft de aantallen huishoudens in Zaanstad met inkomens tot en met 120 procent van het Wsm weer zoals die door het CBS zijn berekend.

Tabel 4.4.1 Aantal huishoudens met lage inkomens Zaanstad 2012 volgens CBS

Inkomensgrens	Aantal huishoudens[5]	Doelgroep minimabeleid[6]
Tot 100% Wsm	5.510	4.830
100-110% Wsm	6.900	5.562
110-120% Wsm	9.500	7.500

Volgens het CBS wonen er in de gemeente Zaanstad eind 2012 in totaal 9.500 huishoudens met inkomens tot 120 procent van het Wsm Omdat het hier om jaarinkomens gaat en de aantallen niet gecorrigeerd zijn voor de WWB vermogensgrenzen bieden deze aantallen geen zicht op de omvang van de feitelijke doelgroep voor het armoedebeleid per inkomensgrens.

Als KWIZ de vraag naar de omvang van de lokale gebruikersgroep nader duidt komende we tot het volgende overzicht:

- Bij een inkomensgrens tot 100 procent Wsm bestaat de actuele doelgroep op jaarbasis uit ongeveer 4.800 huishoudens. Dit zijn de huishoudens uit dit onderzoek:
- Bij een inkomensgrens tot en met 110 procent Wsm in het jaar 2015 bestaat de maximale gebruikersgroep uit 5.560 huishoudens. Dit zijn de huishoudens die in dit onderzoek gevonden zijn.
- Als er voor gekozen wordt om alle regelingen naar 120 procent te brengen leidt dit naar verwachting tot een jaarlijkse gebruikersgroep van ongeveer 7.500 huishoudens.

In het afwegingskaders rondom het armoedebeleid nieuwe stijl speelt ook het verbod op categoriale verstrekking een grote rol. Het gegeven dat iedere aanvraag in de toekomst individueel getoetst moet worden pleit voor uniforme inkomensgrenzen voor alle voorzieningen inclusief de individuele bijzondere bijstandsverstrekking.

Maak onderscheid naar prioritaire doelgroepen in het minimabeleid

Hoewel zowel het aantal als het aandeel huishoudens met een inkomen tot 110 procent Wsm gedaald is vergeleken met 2011, verdienen sommige groepen nog wel specifieke aandacht.

Huishoudens met kinderen

Ruim 10 procent van alle kinderen in Zaanstad, in totaal 3.079 in getal, groeit op in een minimahuishouden. Dit zijn voornamelijk kinderen in eenoudergezinnen. Jongeren blijven een erg belangrijke doelgroep binnen het armoedebeleid. Juist in het kader van participatie en de ontwikkeling van deze kinderen zijn sociale, culturele en sportieve activiteiten van essentieel belang. De gemeente Zaanstad komt met regelingen tegemoetkoming schoolkosten hierin al tegemoet.

Langjarige minima

Hoewel de groep kleiner wordt is een tweede belangrijke doelgroep de ongeveer 2.668 huishoudens die al langer dan vijf jaar een inkomen op het sociaal minimum hebben. In Zaanstad behoort bijna de helft van alle minimahuishoudens, tot de langjarige minima. Van belang kan zijn om uit te zoeken op welke wijze deze huishoudens gestimuleerd kunnen worden om te participeren.

In een aantal gemeenten wordt in dit kader geëxperimenteerd met zogeheten participatiebanen bij maatschappelijke instellingen. De deelnemers aan een dergelijke regeling ontvangen naast hun uitkering een bijdrage in de vorm van een forfaitair vrijlatingsbedrag. Gelet op de omvang van de groep die langjarig op een uitkering is aangewezen kan een dergelijke regeling voor Zaanstad meerwaarde hebben.

[5] Bron CBS
[6] Bron CBS bewerking KWIZ

Nieuwe minima

Een groep die we zien instromen zijn de relatief jongere huishoudens (tussen de 27 en 45 jaar), vaak met een WWB-uitkering. Deze groep behoort (nog) niet tot de langjarige minima. Om te zorgen dat zij dat ook niet worden, zal ook deze groep extra aandacht nodig hebben. Omdat ze jong zijn zal het makkelijker zijn om deze groep aan werk te helpen met een beetje ondersteuning.

Ontwikkel een integraal dienstverleningsconcept

Met de aanstaande transities krijgen gemeenten nieuwe doelgroepen in het gemeentelijk domein. De gemeente Zaanstad heeft met het Factlab al een aantal inzichten in overlap tussen de verschillende domeinen. Zo blijkt dat er veel overlap is tussen de voorzieningen uitkering, bijzondere bijstand en jeugdzorg. Tevens is grote samenloop tussen dagbesteding/dagbehandeling en andere voorzieningen. Tenslotte is er een grote samenloop te zien tussen thuisbegeleiding en uitkeringen.
Ook KWIZ heeft in verschillende gemeenten onderzoek uitgevoerd naar de overlap tussen de doelgroepen van het armoedebeleid, zorg en jeugdzorg. Gemiddeld zien we dat circa 20 procent van de huishoudens waar een jongere woont met een indicatie van Bureau Jeugdzorg al bekend is vanuit het armoedebeleid of de schuldhulpverlening. Ruim een derde is al bekend vanuit leerplicht of als vroegtijdig schoolverlater. Dit gegeven vraagt om samenhangend beleid rond jeugd, zorg en armoede.

Dit gegeven vraagt om de ontwikkeling van een integraal dienstenaanbod dat vanuit de verschillende disciplines die tot het sociale domein behoren wordt uitgevoerd.

Maak werk van een wijkgerichte aanpak

In veel gemeenten, waaronder Zaanstad, wordt een wijkgerichte aanpak op het gebied van werk, inkomen, zorg en educatie ontwikkeld. In een dergelijke constructie ondersteunt een sociaal wijkteam bewoners op thema's als solliciteren, re-integreren, schulden, opvoeden en zorg of hulpmiddelen.

Bijlage 1. Kenmerken doelgroep tot 100% Wsm

Tabel B1.1 Huishoudens naar inkomen in Zaanstad

Categorie	2013	
	Aantal	Aandeel
Tot 100%	4.831	7%
Tot 110%	731	1%
Overig	62.066	92%
Totaal	**67.618**	100%

Tabel B1.2. Inkomensbron minima, inkomen tot 100%

Categorie	2013	
	Aantal	Aandeel
WWB	2.932	61%
AOW	958	20%
Ander inkomen	941	19%
Totaal	**4.831**	**100%**

Tabel B1.3 Huishoudtype tot 100%

Categorie	2013	
	Aantal	Aandeel
Alleenstaand	2.340	48%
Eenoudergezin	914	19%
Meerpersoons zonder kinderen	944	20%
Meerpersoons met kinderen	633	13%
Totaal	**4.831**	**100%**

Tabel B1.4 Leeftijdsopbouw minimahuishoudens tot 100%

Categorie	2013	
	Aantal	Aandeel
18 - 27 jaar	148	3%
27 - 45 jaar	1.187	25%
45 - 65 jaar	2.538	52%
65 jaar en ouder	958	20%
Totaal	**4.831**	**100%**

Tabel B1.5 Minimahuishoudens naar etniciteit, inkomen 100%

Categorie	2013	
	Aantal	Aandeel
Autochtoon	1.957	41%
Westers allochtoon	471	10%
Niet-westers allochtoon	2.403	49%
Totaal	**4.831**	**100%**

Tabel B1.6 Aantal minimakinderen met een inkomen tot 100% Wsm naar wijken

Wijken	Aantal	Aandeel
Westerkoog	57	1%
Krommenie West	203	6%
Assendelft Noord	128	3%
Oude Haven	138	3%
Zaandam Noord	142	3%
Assendelft Zuid	103	2%
Rosmolenwijk	427	9%
Pelders-/ Hoornseveld	674	14%
Nieuw West	196	4%
Oud Koog a/d Zaan	152	3%
Zaandam Zuid	585	12%
Rooswijk	136	3%
Wormerveer	407	8%
Kogerveldwijk	248	5%
Zaandam West	148	3%
Westzaan	43	1%
Oud Zaandijk	147	3%
Poelenburg	620	13%
Krommenie Oost	277	6%
Totaal Zaanstad	**4.831**	**7%**

Bijlage 2 Verantwoording

Bij dit onderzoek is gebruik gemaakt van registratiegegevens van de verschillende lokale en landelijke regelingen die de gemeente uitvoert. Daarbij gaat het om de volgende voorzieningen: Wet werk en bijstand (WWB), minimaregelingen, kwijtschelding gemeentelijke belastingen, schulphulpverlening en wettelijke schuldsanering (WSNP). Alle bron gegevens zijn via encryptie versleuteld aangeleverd zodat ze niet te herleiden zijn tot individuele natuurlijke personen.

Onderstaand beschrijven we de wijze waarop het onderzoeksbestand is aangemaakt.

Stap 1
In de eerste bewerkingsstap wordt de informatie uit de genoemde registratiebronnen aan het actuele GBA bestand (dat ook is versleuteld) gekoppeld. Op deze wijze wordt inzichtelijk welke personen gebruikmaken of gebruik hebben gemaakt van welke voorziening.

Stap 2
In stap 2 wordt aan de hand van de GBA een analysebestand op huishoudniveau gemaakt. We onderscheiden 4 huishoudtypes: alleenstaanden, eenoudergezinnen, meerpersoons huishoudens met kinderen en meerpersoonshuishoudens zonder kinderen. De operationele definities van deze begrippen treft u verderop in deze verantwoording aan.

Stap 3
Het feitelijke gebruik van voorzieningen in het jaar voorafgaand aan het peilmoment van de GBA wordt op huishoudniveau vastgesteld. Indien één persoon binnen het huishouden gebruik heeft gemaakt van een bepaalde voorziening, wordt dit toegerekend naar het hele huishouden.

Statistisch kader
In tegenstelling tot wat gangbaar is bij sociaal wetenschappelijk onderzoek is dit rapport gebaseerd op gegevens van de totale bevolkingspopulatie. Dat betekent dat de vermelde aantallen en percentages niet getoetst hoeven te worden op statistische betrouwbaarheid en altijd de feitelijke situatie weergeven.

Operationele definitie huishouden
Het bepalen van het soort en type huishouden gebeurt aan de hand van gegevens uit de bevolkingsadministratie en wel op de volgende wijze:

- indien één persoon op een adres woont, is duidelijk dat er sprake is van een alleenstaande;
- personen op één adres waartussen geregistreerde ouder-kindrelaties of echtrelaties bestaan worden tot een gezamenlijk huishouden gerekend;
- indien er één meerderjarige op een adres woont met een ouder-kindrelatie tellen we een eenoudergezin;
- indien er meer meerderjarige op een adres wonen waarbij één meerderjarige ouder is en er een ouder-kindrelatie bestaat met de andere meerderjarige (en/of minderjarige) tellen we een eenoudergezin.
- als er vier of meer meerderjarigen op een adres wonen, gaan we ervan uit dat er meerdere huishoudens op dit adres gevestigd zijn;
- indien er drie meerderjarigen zonder echtrelatie op één adres wonen, kijken we naar de gemiddelde leeftijd. Ligt die onder de 27 jaar dan rekenen we iedere persoon als een afzonderlijk (studenten)huishouden. Ligt deze boven de 27 jaar dan tellen we één meerpersoons huishouden.
- als er minimaal 20 personen op een gezamenlijk adres wonen, registreren we een institutioneel huishouden, tenzij de gemiddelde leeftijd van alle bewoners hoger is dan 65 jaar. Iedere bewoner wordt dan als afzonderlijk huishouden meegeteld (gehuwden tellen als één huishouden).

Zelfstandig huishouden
Een zelfstandig huishouden bestaat uit één of meer personen die alleen of samen in een woonruimte gehuisvest zijn en zelf in hun dagelijkse levensbehoeften voorzien.

Institutioneel huishouden
Tot de institutionele huishoudens behoren adressen met minimaal 20 personen, waarbij de gemiddelde leeftijd jonger is dan 65 jaar. Hiertoe behoren bijvoorbeeld opvangcentra, penitentiaire inrichtingen, kindertehuizen en internaten.
In de bevolkingsoverzichten in deze rapportage zijn deze personen meegeteld. In de hoofdstukken waar de inkomensverdeling in termen van huishoudens wordt besproken blijven zij buiten beschouwing.

Besteedbaar inkomen (CBS)
Besteedbaar inkomen is het bruto inkomen verminderd met de premies sociale zekerheid en andere betaalde overdrachten (zoals alimentatie) en de loon-, inkomsten- en vermogensbelasting. Het bruto inkomen omvat winst uit onderneming, bruto inkomsten uit arbeid, inkomsten uit vermogen en bruto ontvangen overdrachten (zoals AOW, Anw, WAO/WIA, studiefinanciering, kinderbijslag en huursubsidie).

Inkomensbron
In dit onderzoek worden de termen WWB, AOW en ‘ander’ inkomen gebruikt. Voor de bijstandsgerechtigden is de inkomensbron direct vast te stellen. De AOW inkomensgrondslag is bepaald op basis van de leeftijd van de huishoudoudste. De 65+ huishoudens die tevens een aanvullende bijstandsuitkering ontvangen rekenen we eveneens tot deze categorie. Alle overige inkomens zijn vervolgens onder de noemer ‘ander’ inkomen gebracht.

Wanneer het inkomen van een huishouden alleen bestaat uit AOW dan wordt het huishouden tot de minimapopulatie gerekend.

Berekening van de duur van het minimuminkomen
De duur van de periode waarin een huishouden op het minimuminkomen leeft, wordt berekend aan de hand van een combinatie van gegevens uit verschillende bronnen. Een sluitende definiëring in termen van een volledig onafgebroken periode is niet altijd mogelijk. Indien de periode tussen het gebruik van de ene regeling en de andere maximaal 30 dagen is, wordt dit daarom toch als aaneengesloten periode gezien.

Wettelijk sociaal minimum
Het wettelijk sociaal minimum is de actuele bijstandsnorm voor het betreffende huishoudtype. Deze normbedragen worden halfjaarlijks vastgesteld. Voor 65-plussers is de netto AOW-uitkering het normbedrag voor het wettelijke sociale minimum.

Etniciteit (CBS)
Voor bepaling van etniciteit wordt gekeken naar het geboorteland van de ouder(s). Een allochtoon is iemand waarvan minimaal één van de ouders in het buitenland is geboren. Inwoners afkomstig uit Europa, Noord-Amerika, Australië, Japan en Indonesië worden als westerse-allochtonen gezien.